

FRANTIŠEK ŠKVRNDA: TEÓRIA SVETOVEJ POLITIKY.

BRATISLAVA, VYDAVATELSTVO EKONÓM, 2012. 173 s. ISBN 978-80-225-3418-5.

PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD.

Docent František Škvrnda je rešpektovaným a často citovaným autorom v oblasti medzinárodných vzťahov. Jeho publikácie sa už dávno nepočítajú na desiatky a známy je aj mimo odborných kruhov. Verejnosť ho vníma cez postoje, v ktorých absentuje servilnosť voči akémukoľvek establishmentu a každý názor (mnoho ráz kontroverzný, s ktorým sa recipient nemusí stotožniť) vie teoreticky, resp. na základe historickej analógie zdôvodniť. Monografia, ktorú predstavil, je logickým vyústením jeho predchádzajúcich prác (Súčasná svetová politika I a II, Úvod do sociologického myslenia, Medzinárodné politické vzťahy a i.) a určená je najmä odbornej verejnosti a študentom vyšších ročníkov relevantných odborov.

Cieľom monografie docenta Škvrndu *Teória svetovej politiky* bolo „zhrnúť vybrané poznatky a závery zo súčasnej sociálnej filozofie, sociológie a politických vied a prispieť na základe ich analýzy a zovšeobecnenia k precizovaniu pohľadu na chápanie svetovej politiky pre ciele vedeckého skúmania tejto problematiky a jej výučby v slovenských podmienkach.“

Predložená práca je zložená z troch kapitol, v ktorých autor analyzuje otázky vzťahujúce sa na jej názov. Konkrétne ide o sociálno-filozofické a sociologické východiská chápania svetovej politiky, súčasný stav a stupeň vývoja sveta, spoločnosti a svetovú politiku v teórii medzinárodných vzťahov.

V prvej, filozoficky poňatej obsahovej časti práce, autor vymedzuje z rôznych pohľadov kategóriu svet, ako aj prístup k jeho chápaniu. Pripomína, že „v súčasnosti neexistuje jednotná predstava o svete a chápanie či objasňovanie sveta sa odlišujú v tom, aký je základný charakter (podoba) sveta, v akom sa nachádza čase a priestore, z čoho pozostáva, kto ho riadi...“ Osobitná pozornosť je v tejto časti venovaná vedeckému poňatiu obrazu sveta a spôsobu jeho vytvárania. Logicky nasledujú pasáže týkajúce sa analýzy odlišných hľadísk vymedzenia sociálneho sveta a spoločnosti (globálnej) ako prostredia svetovej politiky. Dominantným prístupom prvej časti práce je sociologický prístup. Autor pri charakteristike a analýze jednotlivých prístupov rozoberajúcich stav súčasného sveta (Keller, Sztompka, Noble a i.) zdôrazňuje, že „sociológovia zaoberajúci sa všeobecnou charakteristikou spoločnosti všeobecne pripúšťajú, že súčasná spoločnosť sa nachádza v kríze, ale túto krízu, jej charakter a súvislosti hodnotia rozdielne.“

V druhej kapitole sa autor venuje aktuálnemu stavu, stupňu vývoja sveta a spoločnosti. Daná kapitola sa opätovne opiera najmä o sociologický prístup, postmodernu a predstaviteľov kritickej teórie. Aj táto kapitola je bohatá na rôznorodosť názorov a prístupov, ktoré autor interpretuje a sprostredkovať. Kľúčovými historickými medzníkmi sa v tejto časti stali rozpad bipolarity (pre teoretikov medzinárodných vzťahov), resp. všeobecnejšie prelom tisícročí. Docent Škvrnda však opúšťa pre naše prostredie typickú všeobecnú rovinu charakteristiky predmetnej problematiky a venuje sa otázkam, ktoré českí a slovenskí autori zatiaľ riešili len okrajovo (napr. spomína otázku tzv. spoločnosti sietí, či „protirečivosti“ postmodernej spoločnosti, ktorá má na stav súčasnej svetovej politiky výrazný – ak nie rozhodujúci – vplyv). Druhá kapitola je doplnená o teoretickú analýzu vzťahu globalizácia vs. svetová politika a periodizáciu dejín medzinárodných vzťahov.

Kľúčovou je tretia, záverečná kapitola. Využívajúc rôznorodé teoretické prístupy poukazuje na vznik teórie medzinárodných vzťahov, jednotlivých škôl teórie medzinárodných vzťahov, charakteristiku prostredia (geografické aj časové), v akom sa vyvíjali. Pripomína, že väčšina najvplyvnejších súčasných teoretikov medzinárodných vzťahov je viac-menej spojená „so súdobým washingtonským zahraničnopolitickým establishmentom“. Skúmanými otázkami

sú aj kľúčoví aktéri, ktorí súčasné medzinárodné prostredie formujú, ako aj súčasné teoretické modely usporiadania svetovej politiky, či polemika s „*washingtonskou predstavou nového svetového poriadku*“ a pod.

Namieste je zároveň upozorniť, že monografia doc. Škvrndu neponúka len prehľad o stave výskumu medzinárodných vzťahov v západnom (atlantickom prostredí). Dostatočný priestor venuje aj výskumu medzinárodných vzťahov, resp. geopolitických koncepcií alternatívnymi, západom neprotežovanými školami (Rusko). Hlavná časť tretej kapitoly rozoberá samotné chápanie svetovej a globálnej politiky v súčasnej teórii medzinárodných vzťahov. Autor poukazuje na rôznorodosť prístupov k týmto otázkam a polemiku v rámci jednotlivých škôl. V súvislosti s tým dodáva: „*vzhľadom na to, že svetová politika nie je len epistemologickou záležitosťou, fakt, či nebola alebo nie je relatívne samostatná koncepcia či teória svetovej politiky, nemusí znamenať, že ako objektívna realita neexistuje.*“

Práca je vzhľadom na vyššie uvedené významným príspevkom do štúdia teórie medzinárodných vzťahov na Slovensku a samotnej diskusie v rámci nej. Osobitne treba zdôrazniť, že predstavuje v našom prostredí výnimočný a ojedinelý pokus o syntézu názorov na otázky teórie svetovej politiky. Autor zvolil interdisciplinárny prístup a ponúka stanoviská tak z teórie politiky, medzinárodných vzťahov, geopolitiky, ako aj sociológie.

Navyše, autor sa neobmedzuje len na sprostredkovanie postojov relevantných teoretikov, ale ide ďalej. Podrobuje tieto názory kritickej vedeckej analýze, polemizuje s nimi a predstavuje čitateľovi vlastný názor na skúmané otázky reflektujúc globalizované prostredie 21. storočia, v ktorom častokrát čelíme práve zjednodušeným záverom a úvahám, ktoré ignorujú komplexný kontext, ale sú len vyjadrením aktuálneho svetonázoru autora.

Využívajúc autorove slová, platí nasledovná téza, ktorá sa odráža v celom texte monografie: „*Na začiatku 21. storočia skončila platnosť úvah Zbigniewa Brzezinskeho a Henryho Kissingera [...] spojených s jednostranným výkladom svetovej politiky [...] v duchu bezalternatívosti západného kapitalistického modelu. Takáto interpretácia vývoja medzinárodných vzťahov [...] môže síce charakterizovať dianie v čase pred rozpadom bipolarity a tesne po nej, ale hlavné problémy súčasnej svetovej politiky majú už iné dimenzie, ako potrebu brániť upadajúci Západ [...] pred tým, čo sa označovalo za sovietske či komunistické nebezpečenstvo.*“

Monografia ***Teória svetovej politiky*** predstavuje pozitívny posun vo výskume vytýčených otázok z niekoľkých hľadísk. Ako bolo naznačené, vyplňa publikačnú medzeru, ktorá u nás v danej oblasti existovala. Z obsahového hľadiska ide o komplexnú prácu, z ktorej na jednej strane cítime autorov svetonázor, ale na strane druhej autor nemarginalizuje ani tie prístupy, s ktorými úplne nesympatizuje. V neposlednom rade však otvára diskusiu o problémoch, ktorým sa teoretici medzinárodných vzťahov u nás vyhýbali, resp. sa nimi nezaoberali, príp. ich len sprostredkovali. Práca, ktorú má čitateľ k dispozícii, hľadá odpovede, prináša alternatívne riešenia a polemizuje s názormi, s ktorými nesúhlasí, čím otvára priestor na ďalšiu diskusiu. Docent Škvrnda tak naplno využíva potenciál, ktorý výskum v spoločenských vedách poskytuje, a ktorý práve politológiu, sociológiu, či teóriu medzinárodných vzťahov odlišuje napr. od katolíckej teológie.

PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD.
Fakulta medzinárodných vzťahov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/B
85235 Bratislava